

Školitelský posudek na diplomovou práci Terezy Zikmundové:

Dílo Mahášvety Debí v zrcadle postkoloniální kritiky

Mahášveta Debí je asi nejvýraznější bengálskou spisovatelkou přelomu dvacátého a jedenadvacátého století. Starost o marginalizované skupiny a celoživotní aktivismus v jejich prospěch ji dovedli k hlubokému zájmu o kmenové obyvatelstvo Indie a rovněž k otevřené podpoře maoistického nakšalitského povstání, které mělo a má v lesních traktech východní Indie obývaných právě kmeny své nejsilnější opěrné body. Přestože tato aktivistická pozice stavěla Mahášvetu do přímého konfliktu se státními strukturami, pro něž tito povstalci představovali dlouhodobě nejvýznamnější vnitřní nebezpečí, díky svému literárnímu věhlasu, jenž se zdaleka neomezoval na indické čtenáře, dokonce reprezentovala Indii na mezinárodních knižních veletrzích.

K tomuto věhlasu do značné míry přispěla další vlivná bengálská autorka, literární vědkyně Gájatří Čakrabatí Spivaková, která anglosaským čtenářům představila nejprve Derridu a poté Mahášvetu. Její tvorba slouží Spivakové jako autentický příklad vernakulárního feminismu, jako materiál, na jehož základě může teoreticky uchopit feministické a postkoloniální zároveň (a také vybudovat pro sebe a další kolegyně původem z „třetího světa“ svébytný epistemologický prostor v západním akademickém prostředí). Ostatně pro teoretiky postkoloniálních studií je dosti typické, že stojí na ramenou básníků, prozaiků a dramatiků píšících v místních jazycích či umělců, jejichž tvorba je silně lokalizována. Pro diplomovou práci Terezy Zikmundové je reflexe Mahášvety Spivakovou na jedné straně výhodou, protože má na co navazovat, ale na druhé straně i výzvou: co ještě lze v onom zrcadle spatřit, co ostatním dosud unikalo?

Zadání této práce vyplynulo z diskuse, zda lze v reprezentaci kmenového obyvatelstva v bengálské literatuře spatřovat prvky orientalismu, zvláště pak z pera bráhmanských intelektuálů, a do jaké míry mají sami ádivásíové v těchto různých reprezentacích hlas. Odkaz na Spivakovou tedy není jen skrze její reflexi tvorby Mahášvety, ale i v samotné základní otázce, která se celou prací kolegyně Zikmundové vine: čím hlasem mluví ádivásíové v bengálské literatuře?

S problémem přenastavení zrcadla k nové reflexi díla Mahášvety se autorka vyrovnává zdatně. Nejprve plasticky vykresluje Gramsciho posmrtný otisk v bengálské akademické půdě a jím vymezuje i odlesky Mahášvety u Spivakové. Další rovina kontextualizace je široce biografická, zahrnující i rodinné intelektuální zázemí Mahášvety, z něhož se jeví jako elitní, sofistickovaná a do jisté míry kosmopolitní, spíše než lokální, vernakulární autorka. Třetí rovinou je pak rozbor vybraných pasáží jejího díla ve srovnání s dvěma dalšími významnými bengálskými (bráhmanskými) autory, Mahášvetiným předchůdcem Bibhútibhúšanem a soupeřníkem Sunilem. Ve všech těchto pasážích jde především o domorodou ženu, její tělo a agentnost. V závěrečné kapitole, nazvané příznačně *Čtení a opakování*, se reflexe domorodých postav v díle Mahášvety rozpadá do fragmentů opozic, skrze jejichž genealogii však zároveň nabývá hlubšího smyslu. Co v závěrečné analýze postrádám, je zohlednění vlivu evropských literatur

na bengálskou; orientalizující pohled Kalkat'anů na kmenové obyvatelstvo Indie není ani zcela odvozený, ale ani čistě vernakulární.

Celek práce se nicméně jeví jako nebývale kompaktní a směřující k jasnému cíli, zahrnuje jak výrazný teoretický rámec, tak původní práci s prameny v jazyce specializace. Škoda, že autorka nestihla zařadit do čtvrté části i další povídku Mahášvety *Behula* a Thákurovu píseň *Krišnakali*, je mi to líto o to více, že připravované překlady jsem jí dlouze komentoval. *Behula* má tak trochu nesystematicky jen dokumentovat humor v autorčině stylu prózy. Výsledek konzultací překladu byl do finální verze z větší části zapracován, ale nikoliv zcela, některé pasáže naopak konzultací neprošly. Zpracování pramenů pro užití v práci tedy není úplně dotaženo do podoby, kterou bych považoval za finální, a rovněž chybí odkaz na české překlady Mahášvety, konkrétně povídek *Lov* a *Draupadí*, o nichž autorka hovoří. Na druhou stranu, žádný ze zbývajících problémů tohoto druhu nezpochybňuje autorčinu analýzu a jsou to spíše drobnosti k dořešení.

Jako školitel jsem měl možnost přečíst a komentovat první draft textu a většina podnětů byla do finální verze zapracována. Bohužel práce neprošla závěrečnou celkovou revizí, zřejmě ani autorčinou, protože v ní zůstala řada formálních nedodělků a nekonzistencí. I jméno autorky, jejíž dílo je předmětem práce, se v textu vyskytuje ve třech různých prepisech! Dokonce i v angličtině (tj. pouze v abstraktu a klíčových slovech alternuje Debi/Devi) a několikrát je uvedeno „bengali“ namísto Bengali. Spivakové rodné příjmení je zase na straně 36 trochu jinak než v ostatních případech. Z mnoha chyb v prepisech – např. „Hadžar čurašir má“ (s. 31), „banyján“ (s. 45), „v Ramájáně“ (s. 60) – je mimo jiné patrné, že autorce není jasné psaní délek u samohlásek *e* a *o* (a rozdíl v přepisu z bengálského písma a dévanágarí) a koncového *a/á* u feminin. V některých případech autorka neopravila ani prepisy, které jsem jí explicitně vyznačil. Poněkud neobvyklý je formát zápisu odkazů typu author-date v textu, u překladu Foucaulta na s. 14 není jasné, zda je autorky nebo někoho jiného. Bibliografie, rozdělená na primární a sekundární „prameny“, je nadbytečně dlouhá a obsahuje i zdroje, na něž autorka v textu neodkazuje.

Výše uvedené nedostatky zbytečně snižují hodnotu jinak velmi zdařilé práce. Po celkovém posouzení diplomovou práci Terezy Zikmundové doporučuji k obhajobě a hodnotím ji jako velmi dobrou.

20.1. 2023
Martin Hříbek PhD.